SZAIDA ZUNNUNOVA

MICSODA FOGAK!

Uszmanov mélyet sóhajtott, ahogy meglátta a ház kapuján a lakatot. Szemöldökét összerántotta, homlokára ráncok futottak.

Bement a házba, dossziéját az asztalra hajította és tanácstalanul megállt a szoba közepén. Aztán lustán kigombolta felöltőjét, s a díványra dobta. Szürke prémsapkáját az éjjeliszekrényen ülő üvegszemű mackó homlokára húzta. Kabátját a szék támlájára akasztotta és fülét vakargatva pizsamája után kutatott.

— Pedig tudja, hogy a munkából fáradtan, éhesen jövök haza — morfondírozott magában. Türelmetlenül az órájára nézett, aztán kivett a tálból egy sütelményt és a szájába dugta. Felbontott egy befőttesüveget, beleszagolt, de visszatette a fedelét. Bekapcsolta a rádiót, vidám dallamok zsongtak a szobában. Mérgesen fölkacagott.

— Úgy látszik, csak zene van vacsorára!

Kiment a konyhába, belenézett egy fazékba — gyönyörűen ki volt mosva, de üresnek bizonyult.

Fiacskája kezét fogva éppen ekkor lépett be Tadzsihon.

— Édesapa már megelőzött minket — mondta — és nekilátott elrámolni férje szétdobált holmiját.

Uszmanov megsimogatta a gyerek borzas fejét, aztán belebújt az esti lapba.

— Apu, ma vonatosdit játszottunk. Én voltam a mozdony — újságolta a kicsi.

— Aha! —

Tadzsihon gyorsan átöltözött. Hosszú fekete haját kontyba tűzte, fejére kendőt kötött. Virágos pongyoláját már futtában gombolta be: rohant vacsorát készíteni.

Hurszánd ezalatt a padlóra rámolta játékait és most azon mesterkedett, hogy a hintaló farkához kösse a kis szekeret. Zavarta a rajta felejtett nagykabát, forgatta a fejét, erőlködve tépkedte a gombokat, egészen kivörösödött. Aztán szívszaggató sírásban tört ki. Tadzsihon beugrott a szobába, gyorsan levetkőztette.

Az olvasásban megzavart Uszmanov bosszúsan az asztalra dobta az újságot.

— Igazán igyekezhetnél egy kicsit. Ítéletnapkor vacsorázzunk? — kérdezte ingerülten.

— Már bekapcsoltam a főzőt.

— Tudod, hogy mindig éhesen jövök haza a munkából. Muszáj minden nap emlékeztetnelek erre? Azt hiszed, az irodában van még egy feleségem, aki ellát?

— Igazán forralhattál volna magadnak teát, ott a főző!

— Fáradt vagyok, mint egy ló és még teát is főzzek!

— Azt hiszed, én a bálból jövők? Sok dolgom volt az iskolában. Miért dühöngsz minden apróságért?

Vacsora után elpárolgott Uszmanov rosszkedve. Fiát a térdére ültette, cirógatta, aztán meglovagoltatta a hátán. Hurszánd hamarosan elfáradt a nagy játékban és elbóbiskolt.

Tadzshon a konyhában mosogatott.

— Ulmasz, jó zene van a rádióban, nem kapcsolnád be? — hallatszott a hangja.

— Olvasok.

— Még mindig mosogatsz?

— Nem, már a tésztát gyúrom reggelre.

— Ágyazz meg, légyszíves!

— Rögtön.

Tadzsihon kezet mosott, bement a szobába, gyorsan megvetette férje ágyát. De Uszmanov mégsem feküdt le. Az asztalra állította a tükröt, borotválkozni kezdett. Tadzsihon jelent meg, kezében nagy halom füzet. A házban csönd volt, csak a borotva sercegése hallatszott.

— Zavar a fény... Sokáig dolgozol még? — kérdezte már az ágyban fekve.

— Ki kell még javítanom a dolgozatokat és készülni szeretnék a holnapi óráimra is.

Uszmanov szuszogott, köhécselt, forgolódott. Kisvártatva megszólalt:

— Kapcsold be a rádiót, nem tudok elaludni.

Tadzsihon férjére pillantott. Szemében szomorúság bujkált. Lassan fölállt, bekapcsolta a rádiót, aztán összeszedte a füzeteket és átment a másik szobába. Megcsapta a fűtetlen helyiség hidege, a falon átszűrődött a szpíker hangja: „Kedves hallgatóink, a „Micsoda fogak" című színdarabot közvetítettük".

— Vigye el az ördög — mondta hangosan Uszmanov —, hogy micsoda firkászok vannak! Ez ocsmányság, nem színdarab!! Hol van itt az eszmei mondanivaló? Van képe azt állítani, hogy a férfiak nem becsülik eléggé a nők munkáját. De hisz kihalt a verés, a veszekedés, megkapják a munkához való jogot is... Mi kellene még nekik? Talán hagyjuk őket a fejünkre nőni.

Mérgesen kikapcsolta a készüléket és hamarosan elaludt.

(Fordította: LÁSZLÓ GABRIELLA)

Szaida Zunnunova fiatal üzbég írónő. Elbeszélései 1956-tól jelennek meg, első kötetét Az új igazgató címmel 1958-ban. Taskentben adták ki. Elbeszéléseinek jellemzője elsősorban a drámaiság, az élet kiváló ismerete, tiltakozás az igazságtalanságok ellen. Írásaiban előszeretettel foglalkozik az üzbég nők régi életének hagyományaival is.

Petrovácz István

Fika ötödikes!...

Az idei téli könyvújdonságok között szerepel a Szegedről elszármazott Petrovácz Istvánnak „Mire elolvad a hó" című diákregénye. A mű cselekménye 1947—48-ban egy tiszántúli kis városkában játszódik. A sajtó alatt levő regény egyik részletét közöljük az alábbiakban.

Vasárnapra eloszlanak a felhők, kora reggel kisüt a nap. Füles inge alá veszi a fehér trikót s a fekete glottnadrágot, a tornacipőt kiskabátja zsebébe erőlteti. A versenyzők ma kivételesen a nyolcórás misére mennek, s onnan együtt a sportpályára. S misére nem viheti magával a tavalyi glottnadrágból varrt tornazsákot!

Mise után Karács összehajtott franciakockás füzetlapot dug a markába.

— Mit akarsz? — kapja el a kezét Füles.

— A latin lecke. A házi feladat s a fordítás. A bátyám csinálta meg — nadar Karács.

— Kösz, Kari!

— Smi! — harapja el az a szó felét. — Ezután mindig megkapod.

A sportpálya bejáratánál Kincses éri utol őket.

— Te is indulsz? — gyulnak ki ellenségesen Kincses láttán a kis Karács arcán a himlőhelyek.

— Versenyen kívül.

Füles Kincseshez szabja lépteit, Karács elmarad tőlük.

Kilen órára valami harmincan jönnek össze, köztük négyen igazolt versenyzők. Azok az egyesületi szobában készülődnek, a többiek a közös öltözőben.

Füles bemelegítés alatt találkozik ismét Kincsessel. Fontosabban Kincses megy oda hozzájuk, a pálya sarkába, ahol Létrával és Géczivel éppen szökdécselnek, törzshajlítást végeznek.

— Velem tartasz? — nyomja le a meghajló ötödikes vállát Kincses.

— Persze! — egyengeti a derekát Füles. Arca piros, fejébe szökött a vér.

— Nem futjuk ki magunkat túlságosan. Főleg az elején nem. Az első fordulóig nagyon lágy a pálya. Próbáltam tegnap. Ott csak lazsálunk. A harmadik egyenesben megyünk fel. S majd akkor meglátod.

— Jössz velünk végig?

— A harmadik egyenesig. A célba csak ti fordulhattok be. De most fussunk egy kicsit!

— Majd a versenyen!

— Előtte is kell. Jó kiadósan. Hogy az izmok fellazuljanak.

Körbefutják a salakpályát egyszer, kétszer. Lazán, könnyedén. Amikor a tribün elé érnek, Karács lekiabál:

— Hajrá, Füli!

A két Szitás és a két Karács fent ülnek a lelátón, melegítőben, nagykabátban s verik a lapot.

Negyed tíz után megjön Krizsán. Leveszi a lakatot a hátsó kapuról, s a futók kirajzanak a sportpálya mögötti gyepre.

Krizsán néhány nyolcadikossal körüljárja a pályát s minden egyenes végpontjára leállít egy részbírót. Visszatérve rajthoz parancsolja a mezőnyt.

— A távolság körülbelül ezerkétszáz méter — megy el a sor előtt. — Mindenki úgy ossza be az erejét, hogy végig bírja.

Kincses félrehúzza Fülest a sor szélére. Középen nagy a torlódás. A hatodikosok, hetedikesek egymást lökdösve próbálják a legjobbnak vélt helyet megszerezni maguknak. Köztük tolong a kisebbik Karács is.

Krizsán startpisztollyal indít. A sor közepén tömörülők azonnal belevágnak. Hárman összeszaladnak, kettő közülük a füvön marad, a harmadik bicegve fut tovább.

Az első száz méter után néhányan észbekapnak, a lendület alábbhagy. Egy tízes boly megszökik, a mezőny további része széthúzódik.

Fülesék könnyű futással a mezőny közepére helyezkednek. A lágyabb, pocsolyásabb részek előtt Kincses lalassít. Füles megfigyeli, hogy a nyolcadikos soha nem ugorja át a tócsát, inkább belegázol. Igyekszik a nyomában maradni.

Az élboly most ér a kanyarhoz. A nagyobbik Karács vezet, mögötte öccse, s már csak harman tartanak velük lépést. A többiek egy csomóban, tíz-tizenöt méterre leszakadtak tőlük.

— Zárkózzunk fel hozzájuk! — mutat előre Kincses.

A távolság rohamosan fogy. Az üldözöttek egyike, Szilvási megiramodik. Utóléri Karácséket. A többi lassít s besorakozik Kincses és Füles mögé.

Kincses egyre erősebb iramot diktál. Füles most érzi csak, hogy futnak. Kimelegszik, az oldala olykon szúr. Szaporábban, szabálytalanul szedi a levegőt.

— Nyújtsd a lépést! S ütemesebben lélegezz: Be-ki, ki-ki! — figyelmezteti Kincses.

Füles átveszi Kincses ritmusát. Százötven métert futhatnak így, s elmúlik a szúrás.

— Túl vagyunk a kritikus távon! — enged valamelyest az iramból a nyolcadikos. Füles nem válaszol, csak hűségesen bólogat.

Közben a megfogyatkozott élboly is szétszakadt. Még mindig a két Karács vezet, de már csak a hetedikes Szilvási van a nyomukban. Hárman lemaradtak. A fordulóig ezt a hármat elhagyják.

Az utolsó előtti egyenes kis emelkedővel kezdődik.

— Lassíts le! — lihegi Kincses.

— Elhúznak tőlünk! — kapkodja a levegőt Füles, s kétségbeesetten integet előre, a két Karácsra, akik lerázva magukról Szilvásit, éppen most gyorsítanak.

— Menjenek!

Felérnek az emelkedő tetejére. Karácsék előnye újra húsz méter. Szilvási sűrűn pislog hátra, már alig emeli a lábát.

— Birod? — les oldalt a nyolcadikos.

— Hü-hü — zihál Füles tüdeje. Pedig nehezen bírja. Combja egyre merevebb, alsó lábszára meg mintha betüzesedett volna. A torka is kiszáradt.

— Akkor szállj bele! Ne táncolj, jó nagyokat lépj! S nagyokat lélegezz!

Enyhe lejtőn futnak. Füles megpróbál hosszúkat lépni s mélyet lélegezni. Csak a combja ne lenne olyan, mint a vas.

Kincses két lépéssel elhagyja.

Füles ökölbeszorítja kezét s leszegi fejét. Posztó tornacipője orrát látja csak s az elébe rohanó gyár, sárgászöld gyepet.

Beéri Kincsest s felnéz.

Karácsék ott caplatnak előtte, alig pár lépésnyire.

— Birod? — kérdezi ismét, a szemével Kincses.

Bólint. Tényleg, most semmi fáradtságot nem érez. A lába egyszerre olyan könnyű, mint amikor elindultak. Csak a melle, az akár szétrobbanni.

Az előttük ügető kis Karács visszapillant. Szemében tehetetlen riadalom. Meglöki a bátyját:

— Menj!

A nagyobbik Karács próbál erősíteni. De a lábai megroggyannak.

— Most fogd be! — kiált Fülesre Kincses, s elkanyarodik jobbra, a céllövölde felé.

Füles balra fordul s beledöl az utolsó egyenesbe. Elhúz a kis Karács mellett, s ötven méter után befogja a jobbra-balra kacsázó nagyobbik Karácsot is. Széles ívben kikerüli.

Már csak kétszáz méter. Már csak százötven.

Újra szúrást érez a bal lapockája alatt. S hátul a nyakszirtjében is. Szeme előtt tüzes karikák kergetőznek.

Önkéntelenül hátranéz. A nagyobbik Karács tíz méterre lemaradt mögötte. A többiek még messzibre.

Most adja fel?

Nem! Ezt a százharmine métert ki kell bírnia. Ha sírva is. Nem adhatja meg magát. Az utolsó százhúsz méteren!

S akkor, messziről, vagy talán belülről, hallja Kincses hangját: — Nyújtsd a lépést! Ütemesen lélegezz!

Lassít kicsit s nagyobbakat lép. Be-be, ki-ki, kapkod levegő után.

Még nyolcvan méter a célig. Még hetven. Hatvan. S az odala sem szúr már olyan nagyon.

Negyven méterrel a cél előtt minden erejét összeszedi finiselni. Nagy lendülettel esik át a célon, bocsik még néhányat s összecsuklik.

Oldalról elkapják.

— Hogy hívnak? — jön hozzá a céljegyző, egy hetedikes.

— Pálinkás — szólalnak meg helyette.

— Pálinkás Péter. Ötödikes.

— Fika ötödikes! — húzza el a száját a céljegyző...

Szűkülő-táguló elipszis hullámzásában ül, a sáros földön, az egyenletes zsongásban, amely oly jól esik a fülének. A vállát veregetik, bokszolják tréfásan, a távolabb állók rámutatnak, ránevetnek.

Kincses jön s a hóna alá nyúl.

— Támaszkodj rám! Nagy voltál!

Az idősebb Karács most fut át a célvonalon, másodiknak. Mögötte három hetedikes, s egy nyolcadikos. Hetediknek Létra, nyolcadiknak a kis Karács.

Az öltözőben Füles lehúzza lábáról a sáros posztócipőt s dresszével szárogatja hátáról az izzadtságcseppeket. Majd gondol egy merészet, s belép a zuhanyozók közé.

A hetedikesek, nyolcadikosok félreállnak, maguk elé engedik. Csak a kisebbik Karács furakszik mellé s löki odébb háborogva a melegvizes rózsa alól:

— Mit tolakszol? Más is fürödni akar, nemcsak te! — fröcsköli a vizet Füles szemébe.

A verseny kisszámú nézőközönsége lassan szétszéled. A versenyzők is elszállingóznak. Csak az első hatot gyűjti maga köré Krizsán.

Jelvényt kapnak, egyforma, húszfilléres nagyságú jelvényt. A nap sugaraira emlékeztető ezüstös fénysugarakban körajlakú kék zománc alapon nagy A betűvel.

Füles kabátja hajtókáiára tűzi a jelvényt, s a kis Karácsot keresi a tekintetével. De az már elment. A többi ötödikes is vele tartott, csak Géczi várta meg.

Solymos Ida

Barátaim

Körülvesznek s bearanyoznak
valamit, ami rólam árad.
Amit arcuk visszaragyogtat,
hiszik ajándék-áldomásnak;
hiszik, hogy gazdag ez az asztal
s mintha lebegnének a széken.
Ülünk este is virradatban
s virradatban zenére ébren.
Ülünk az örökkévalóság
lépcsőire tapasztott szemmel.
Zenéljünk napraforgó-ódát
madárka-röptű levelekben!
hirdessük világgá: e ház a
rigók, gyerekek tartománya;
aki felnőtt ide betéved,
hetedik hőse a mesének
s napraforgó-özönben állva
örökittetik arca mása.

zal a feladattal, hogy közöljem vele a határozatot. Levelet írtam Morának, közöltem vele a közölnivalókat, beszámolva néhány szóval személyes dolgaimról is. Erre a levélre kaptam a Bellevue szállóból a kedves kutyanyelvre írt következő választ:

Kedves Laci fiam,

egészen apai bizodalommal közlöm veled a következőket:

1. leveledben csak egy dolgot találtam, aminek örülök: azt, hogy a te regényed már a kiadót keresi; fájdalom, az enyémet még mindig a kiadó keresi. (Arról nem is beszélve, hogy a kereset azután is az övé lesz.) Csak most látom, milyen nagy munka ez, amibe fogtam, de most már kezdem megszeretni. S ez többet jelent, mint az, hogy még csak egy ötödével vagyok kész. Lassan haladok, szinte minden bekezdés után le kell tenni a tollat. Kutya nehéz fiúk ezek a IV. századbeli destrukticok (értsd: keresztrejtvények);

2. a Dugonics-ünnepre, sajnos, adott szavam haza kényszerít, de este már jövök is vissza, s november végéig még kultuszminiszterséget se vállalok. (T. i. akkorra vagy nagy válság lesz, vagy diktatúra. Komoly embert megölne a nevetgesség, amelyet Gömbös kiprovokál az országból. Őt azonban talán nem öli meg a nevetés, hanem megvidítja. Akkor aztán jön az utolsó felvonás, amit 1919 óta várok.);

3. amíg a regényemmel készen nem vagyok, nem állhatok rendelkezésére az ügynek. Ennek indokoltságát, remélem, te is belátod, mással meg nem is állok szóba. Egoizmust énrám nemigen lehet fogni. Altruista szamárságokra (az altruizmust is, a szamárságot is magamra értve) eleget elpocsékoltam az életemből. Most talán az életem utolsó nagy munkájáról van szó, amibe már annyi időt és bizony pénzt is beleöltem — nem engedem magamat kiverni belőle. Ezt légy szíves közöld Kuthyval, vagy akivel akarod. Persze csak olyan formán, hogy sajnálom, a kiadó érdekéből is, a magaméból is be kell fejeznem a regényt, amelynek már a szedését is megkezdték s hogy erre az időre még a családi kapcsolatokat is felfüggesztettem.

4. Bajai bekapcsolódásomról ugyanez okból szó sem lehet. De itt van más ok is, igen respektábilis. Az én előadásaim honoráriuma 2—300 pengő, s amikor fáradt vagyok, ennyiért se megyek. Azt azután csakugyan ne kívánja tőlem senki, hogy én ingyen előadásaimmal rontsam el a magam üzletét. Fájdalom, az én fejem alja nincs olyan jól megvetve, mint a Klébié, talán még úgy se, mint a Kuthy Sándoré, én nem mecénáskodhatom. Se az időmmel, se a kész keresetem feláldozásával. Viszont az is természetes dolog, hogy az alakulástól, amelynek elnökségét rám erőszakolták, akkor se fogadnék el egy fillért se, ha milliói volnának neki. Így tehát én ezeken a propaganda utakon egyáltalán nem vehetek részt. S nem vehetnék még akkor se, ha tisztábban látnék, mint ahogy látok. Célok, érdekek és eszközök tekintetében. Skrupulusaim nem fogytak, hanem nőttek azóta, de beszélni róluk részemről ildomtalanság volna — mások előtt. Veled szemben nincs miért titkolódznom.

5. Kiadói programba engem akkor se illeszthetnének be, ha volna mit és miből kiadni. Épp most volt egy kézi tusám Lantossal. Nemhogy szépirodalmi dolgaimat, de még régészeti publikációimat is monopolizálni akarja. A féltékeny szerető nagy átka a halhatatlan isteneknek, de a ragaszkodó kiadó még kellemetlenebb találmány. No aztán — ezt nagyon őszinte fájdalommal mondom — nem is az volt a cél, hogy a vén szamaraknak jusson egy-egy marék zab. És én rám már igazán ne mondja se barát, se ellenség, hogy a megmenteni való szamárcsikók közé tartozom.

6. Cím? Adj egy regénycímet és adok érte egyesületcímet. „Farkatlan Szarka". Nem lenne jó? Vagy ezt adjam regénycímnek?

Házad drága kis úrnőjének kezét csókolva ölellek:

Feri bátyád

NB. Ezt a hosszú levelet nem az ügyért írom, hanem teérted.

Így aztán nem is mentünk el Bajára. De máshová sem. A Magyar Tékát megcsináltuk a magunk gyönge erejéből Szegeden. Igaz, elég gyorsan, két-három év alatt elvéreztünk vele, de okunk azért nem volt szégyenkezésre. Tízegynéhány szép könyvet adtunk ki, köztük Berczeli A. Károly, Bárdosi Németh János, Tabéry Géza, Erdődi József, Balla Sándor munkáit, és Fiatalok, még itt vagyok! címmel Juhász Gyula utolsó verseskötetét N. Kontuly Béla lehelletfinom illusztrációival.

Aztán a Magyar Tékát is eltemette a hagyományos közöny futóhomokja.

MAGYAR LÁSZLÓ